

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 glđ., za pol leta 1 glđ. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovolijo pošiljati (frankirani) vredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa opravištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Pismo. — Posamne misli. — Polh. — „Hruška.“ — Logika. — Četrta štaj. dež. učit. konferenca. — Dopisi. — Razne stvari. — Spremembe. — Inserati.

Prejeli smo (žal, za zadnjo številko že prepozno) ta-le dopis:

Slavno vredništvo „Popotnik“-a v Mariboru.

Od visok. c. kr. namestniškega predsedništva v Gradcu mi je došlo nastopno pismo z dne 21. t. m. št. 2949:

„Njihovo ces. in kr. Apost. Veličanstvo je izvolilo za čutila neprelomljive zvestobe in vdanosti, koje je IV. štajerska učiteljska konferenca v Gradcu izrazila, premilostljivo izreči prevzvišeno zahvalo.“

Prosim častito vredništvo, naj izvoli to prevzvišeno zahvalo v „Popotnik“-u štajerskemu učiteljstvu naznaniti.

V Gradcu, dne 23. septembra 1886.

Jan. Aeks. Rožek,
vodja IV. štaj. dež. učit. konferenca.

Posamne misli o vzgoji, pouku in učiteljstvu.

Piše Armín Gradišnik.

14.

Lepa lastnost je kolegijalnost, prava čednost sodružna ljubezen! Kolegijalnost olahkoči vsako delo, ona pa oslaja tudi še tako enolično življenje. Srečen človek, ki ima nesebičnega prijatelja, kojemu more brez ovinkov potožiti svoje gorje ter zaupati mu brezskrbno vsako tajnost. Pravi prijatelj je človeku to, kar naj bi bil dober kolega — učitelju. Blagor Vam vsem, dragi sotrudniki, ki posednjete odkritosrčne sodruge, h katerim se lahko zaupljivo zatekate ob vsakem času ter si pri njih navžijete duha, ki Vas z nova oživi ter okrepeča k težavnemu delu. Vi imate zaklad dragocen, ki je jačje veljave, nego kupi zlata.

Da prava kolegijalnost! Pač lepa beseda in še lepši nje pomen. Žal, da se v dejanstvu le malokje v resnici kaže, pač pa na videz. Nikdo naj ne reče, da temu ni tako.

Kjer ni zaupanja, tam tudi ni ljubezni. To je dognana resnica. Prava kolegijalnost pa se kaže v brezmejnem zaupanju. Če torej kolega kolegi povsne zaupa, li more biti kolegijalen? Ne in ne. On pač ostane kolega po opravi, a kolegijalen, kolega, sodrug po duhu, po sreči, po ljubezni nikdar biti ne more.

Zaupljivosti močno pogrešamo mej našimi sodrugji, bratske naklonjenosti. Časi ni bilo tako. Učitelji bili so si bolj udani, kakor pa dandanes.

Rekel bi, da je to neko znamenje časa. Noveji čas prinesel je marsikatero novotarijo učiteljsvu. . . .

Uže zadnjič sem omenil, da v zadnjem času narodnostno vprašanje prošinja vse slojeve človeštva, ni čudo, da se je prijelo tudi posamnih stanov, torej tudi učiteljskega. Posledica temu je ustanovitev zadruge nemško-avstrijskih učiteljev. Bi-li bilo kaj nenaravnega, če se združijo tudi slovanski učitelji v Avstriji in si osnujejo svojo zadrugo?

Toda govorimo dalje o kolegijalnosti.

V slovenskih pokrajinah službujoč ljudski učitelj mora ali bi vsaj moral povsem biti vešč jezika, v katerem se mu je razgovarjati z dečci, ki mu je izročena v pouk in vzgojevanje. To je stvar tako jasna, da o njej ne bomo izrekli besedice več. A druga je, ako učitelji, delujoči na slov. ljudskih šolah, tudi zavsem slovensko čutijo? Naravno vsaj bi bilo. Ali pa je v istini tudi tako? Žal, da ne. Vsakdanja skušnja nas o tem dosta poučuje. *In ravno tužna ta prikazen je v sedanjosti mnogo vzročila, da prava kolegijalnost mej slovenskim učiteljstvom ne najde zanesljivih tal.*

Kako neki?

Gotovo je izmej najplemenitejših čuvstev ljubezen do matere, do narodnosti. „Kdor materin jezik ne časti, matere vreden ni“ modruje naše ljudstvo. A po nekod na Slovenskem se ljudskemu učitelju šteje v zlo, ako ga ni sram javno govoriti v materinščini, ako ponosno povdarja, da je sin matere slovenske. Ne bomo sodili tu o takem postopanju, a faktum je. Vzglede v dokaz rečenega nam ne manjka.

Oni, ki bi imeli čuvati nad zastopnostjo med učitelji, dostikrat sami to razdirajo s sumničanjem in krivim natolcevanjem. Tako dostikrat učitelj v bližnjem mu sotrudniku vidi le ovaduha, voluna . . . Žalostno, a resnično! Pač umljivo, če pod takimi razmerami ni udanosti mej kolegi, če se marsikateri s sotrudnikom svojim le zato niti občevati ne upa, ker je na glasu „narodnjaka“. . . .

Značaje celih mož nam manjka! Značajen, inteligen ten učitelj ne bode se izogibal sodruga zato, ker ve, da je drugega političnega mnjenja mimo njega. *Sodi moža po njegovem postopanju, po njegovej konsekvenci.* Če vidiš, da je poštenjak, dosleden v svojem dejstovanju, okleni se ga in brez skrbi se mu lahko udaš. Licemerstva se ogibaj in nikogar se bolj ne boj, nego — veter njaka!

Polh.

(Myxus glis.)

Jaz imam jedno zvir,
Ki teče kot hudir,
Ima dolge mustafe
Pa kude zobe
Narodna uganka,
Jurčič.

I.

Bilo je sredi poletja. Oča gre z voli v gozd po drva. Ker sem se zelo rad vozil, — bil sem kakih 7 let star — dovoli mi, da se vsedem zadi na trap. V gozd dospевši, naloži oča na voz vsakovrstne suhljadi, debeleje in tanjše. Pa široke lestvice še niso bile polne. Zato vzame sekiro, da bi posekal suh gaber, ki je bil poleg pota. Ko dvakrat mahne po deblu, smukne sivodlaka žival podganje velikosti iz dupla. „Lejte, lejte oča!“ zakličem ter kažem s kazalcem na žival. Oče se ozre na drevo in pravi: „To je polh, le dobro ga poglej!“ Rad bi ga bil gledal, pa naglo je izginil v vejevju košate bukve, stoječe zraven gabra. Oča dalje maha s sekiro, da na vse strani frči iverje. Drevo pade, jaz pa hitro stopim bliže, da bi pogledal, kje je tičal polh. Počepnem pred luknjo v duplo ter požokam s krepelcem v otlino. V istem trenutku švignejo iz dupla štiri manjše živalice, niso bile večje od domače miši. Poskrile so se, kakor bi pihnil. Za nekaj časa pridele še ena iz otlina; bil sem jo vjel, pa v hipu jo zopet spustim, kajti pošteno me je bila vgriznila s svojimi ostrimi zobi v palec. Male živalice so bili mladi polhi, katere je starka, poprej umaknivša se, v gabrovem duplu vzredila. Od sedaj sem dobro poznal polhe, mladega sem si bil še bolje zapomnil, kakor starega. Pozneje sem večkrat katerega vlovil za igrače. Dečki smo namreč polhe na motozu okoli vodoli, (kakor veverice) ter je dražili, da so renčali, ali kakor smo rekli, da so godli. Ako si sivca malo za dlako stresel ali pa si za vajet pocukal, je kar zagodel svoj dèrn dèrn. Za rep pa godeca nisi smel prijeti, tedaj ti je odskakaval kakor besen in če si ga še le držal, zmuznil se je in repna koža s vso košato metlo ti je oslala v roki.

Polh je 16 cm dolg, z repom blizo 30 cm. Hitrih nog je, a ne posebno vitkega života. Prišteva se glodavkam. V sorodu je nekaj z vevericami, nekaj pa z mišimi; zategadel so ga tudi uvrstili zoologje med rod veveric in miši. Kocasta dlaka, košat rep, skakljajoč hod pa način, kako živi, bližajo ga vevericam; po dolgi glavi, precej velikih, golih uhljih, zategnjenem in tankem gobeu pa je podoben mišim. Prek hrbta je črno siv, po straneh pepelnat, po grlu, prsih, trebuhu in na notranji strani nog pa bel. Nekateri polki so bolj zatemnele, drugi zopet bolj svetle barve. Krog oči ima črn kolobarček (obroček); črne so tudi brke, ki stojе okoli gobca.

Glodavke znači čisto posebno njih zobovje in v tem prednji zobje ali sekaveci, kojih ima vsak glodavec, izvzemši zajee, v vsaki čeljusti po dva. Ti sekaveci, ali glodavci, kakor se tudi zovejo, so lokčasti in zelo globoko v čeljusti. Z zobno sklenino (emaljem) obdani so samo na prednji strani; vsled tega so na koncu dletasti, ker se notranji, mehkeji del, sestojč iz zobovine, zbrusi, trd emalj na robu pa ostane kot ostrina. Pa še eno posebnost imajo ti zobje. Kadar namreč navadni zob doraste, bodi-si sekavec, očnjak ali kočnjak, se

široka odprtina razvijajočega se zoba na spodnji strani zapre, tako da ostane na njenem mestu le majhna luknjica, skoz katero dospe v zob živec in žila dovodnica in skoz katero odhaja žila odvodnica. Zobje glodavei se pa na koncu svoje korenine nikdar ne zaključijo, nego ostanejo vedno odprti, kakor so mladi, še rastoči zobje. Vsled te posebnosti neprestano rastejo in če bi jih žival s svojim običajnim glodanjem ne zbruševala, zrastle bi tako dolgi, da bi ne bila več v stanju, zapreti ust. To se zgodi, ako ne dobi glodavka trdih reči glodati ali pa, če zgubi ednostranski par glodavnih zob, kajti tedaj raste nasprotni par vedno dalje in dalje, žival ni kos več jesti in mora gladú poginiti.

Podočnih zob (očnjakov) glodavke nimajo, imajo pa kočnjake. Polh jih ima na vsaki strani v vsaki čeljusti po 4. Po vrhu (žvečni strani) niso grbasti, kakor je to navadno, temuč poprek narobljeni in glodavec, hrano žvekajoč, ne giblje čeljusti gor in dol pa na levo in na desno, enako drugim vretenčarjem, ampak gor in dol ter naprej in nazaj, zato je tudi sklepna jabolčica na spodnji čeljusti po dolgem valčasta in ne okrogla. Glodavke še znači njih plahost, strahopetost in krotkost, njih brzost in obila zareja.

II.

Polh živi po dobravah in gozdih z bukovjem in gabrovjem; najbolj mu ugajajo take gošče, katere imajo poleg hrastov bukev in gabrov pri tleh mnogo nizkega robidja. Jeseni obišče včasih tudi sadonosnike.

Po dnevu je polh miren, leži v kakem temnem zatišju, najraj v drevesnih duplih, skalnih razpoklinah, zapuščenih veveričinih in vranjih gnezdih, podzemeljskih otlinah itd.; po noči pa je zelo živ. Hitro po solnčnem zahodu zapusti svoje skrivališče ter gre iskat hrane, kajti zelo požrešen je, kakor vse glodavke. Okolu polnoči se vrne s paše domu in si tu odpočije; potem pa zopet gre na žir ter s kratkimi prenehljaji melje s svojimi čeljustmi dokler ga ne napode svitli žarki vzhajajočega solnea v njegovo skrivališče. Plazeč po vejah se večkrat postavi na zadnji nogi, dočim drži s prednjima oreh, lešnik ali želod ter ga obdeluje, da na vse strani leti iverje, enako veverici, kadar si je vzela storžek.

Tako živi polh vse poletje. Ko pa jame proti jeseni hladneje prihajati, začne se pripravljati za zimo. Nanosi si v svoja zatišja bukovce, želoda in drugega plodja. Preskrbivši se z živežem, naredi si iz listja, trave in mahu posteljo za zimsko spanje. A ne vleže se mahoma k dolgemu počitku, nego masti se še, dokler ne pade temperatura na kakih 3—4°. Ko se pa zniža toplota zraka do te stopinje, (v hribih septembra, v dolinah oktobra) zarije se debeli sivec, navadno z drugimi tovariši, v mehko posteljo, zatisne oči, položi glavo na prsi, potegne noge k sebi in začne spati zimsko spanje, katero traja celih 7 mesecev in sicer od oktobra do konca aprila. Kadar je v trdnem spanju, je kakor bi bil mrtev. Smeš ga v roko vzeti, ga sem ter tja nositi, tresti, obračati, in ne bo se ti zdramil; le ker zapaziš, da te pa te zasope, spoznaš, da je v njegovem telesu še življenje. Zimsko spanje je sploh nekaj čudnega, nekaj posebnega v živalstvu. Trditev, da bi morale živali prespati zimo, ker ne najdejo v tem času potrebnega živeža in zato, da se pred mrazom obranijo, ne more obstati pravilo brez izjem. Ravno polh in njegovi sorodniki podleski

(Haselmäuse) in veverica dobe dosti živeža po zimi, (jež in drugi se ve da ne) in vendar spe zimsko spanje, vsaj deloma (veverica). Kar se tiče mraza, pa gibajoča se žival lože kljubuje sovražni zimi nego zimsko spanje spavajoča, koje životvorni procesi v telesu toliko oslabe, da pade temperatura krvi na 4—3°; — pri 0° krvne topline žival zmrzne.

Zaradi sedemmesečnega zimskega spanja so Nemci krstili polha „sieben-schläfer“. Toda kdor bi mislil, da polh neprestano 7 mesecev spi, bi ne imel prav; v teh 7 mesecih se spane večkrat prebudi, žre od svoje zaloge, ako jo najde, in zopet zadremlje. Po Lenzu se prebudi vsake 4 tedne, po Galvagnijevem opazovanju le vsaka 2 meseca. Najbrž se pa ne predramlja tako redno, nego predramljenje je odvisno od ugodnega južnega vremena. Leta 1882. je dobil tedajni profesor na mar. gimnaziji gospod Ambruž — če se ne motim, bilo je koncem novembra, — v trdnem zimskem spanju nahajajočega se polha. Žival se mi je zdela čisto trda in tačice so bile mrzle, kakor led. Gospod profesor zavije sivec v predivo in ga dene v svoj kabinet, v katerem se ni nič kurilo. Spane spi dalje, kakor da bi se ne bilo ničesar ne zgodilo z njim. V drugi polovici januarja pa pripihlja jug, in mraz odjenja, — in glej polh se zbudi ter zgine iz gnezda. Vsi koti se preiščejo, a polha ni nikjer. Še-le čez kakih 14 dni ga najde g. profesor v vrču, ki je stal v kabinetu na tleh ob steni, — mrtvega. Ko se je sivec namreč sprehodil, hotel je zopet zaspati, išče gnezdo, a ne najde ga. Našel pa je vrč; ta se mu zdi primeren za počitek, skoči vanj in siromak se vtopi, kajti v posodi je bila voda. Nesrečnež sedaj parađuje v naravopisnem kabinetu gimnazije med drugimi natlačenimi čveteronožci.

Hitro po tem, ko se zbudi polh iz zimskega spanja, se druži sivec; v krajih s toplejim podnebjem v začetku, v gorah koncem maja, — in meseca junija ima samica, ko je 6 tednov nosila, mlade, navadno v kakem duplu na mehki postelji. Mladiči, 2—6. se skotijo goli in slepi. Polhinja je sprva skoraj neprestano pri njih in je doji. Polhiči se naglo razvijajo in hitro rastejo. Že čez nekaj dni pregledajo ter dobe dlako. Zdaj je pa mati kmalu zapusti. in sivčki si morajo sami iskati živeža.

— 4636 —

„Hruška“

Praktična obravnava 40. berila v „Drugem berilu“.
(III. in IV. šolsko leto.)

1. Uvod.

Koliko letnih časov ima leto? Kateri letni čas imamo zdaj? — Jesen. — Kdaj se začne jesen? kdaj neha? — Jesen se prične dne 23. kimovca in traja do dne 21. grudna. — Je-li jesen vesel letni čas? Česa nam donaša? — Obilo okn-nega sadja in sladkega grozdja. — Imenujte tista sadna drevesa, katerih sad večinoma jeseni dozori? — Jablan, hruška, sliva ali češplja itd.

Kaj je hruška? Kaj ima v zemlji? Kaj priraste iz zemlje? Kakšno je deblo? Kakšna je hruševa skorja? Kakšen je les? Kaj priraste iz debla? Kaj vidimo na vejah in mladikah? Kakšno je listje ali perje? Kaj še se vidi v pomladi na mladikah? Kakšno je cvetje? Kaj cvetom polagoma odpade? Kateri deli še ostanejo? Kaj nastane iz plodnice? Kaj vidimo tedaj jeseni na cvetnih peceljnih? Kakšno podobo ima navadno hruškov sad? Koliko plemen hrušek poznate? Kako se dobi žlahtno plemo? Mi zamorete nekatera plemena požlahtjenih hrušek naštet? S čim nam hruškovo drevje koristi? Kako se hruškov sad uživa? Kaj se tudi dela iz hrušek? Čemu je hruškov les? Čemu nam služi skorja in veje? Čemu je listje? Iz česa priraste mlado hruškovo drevesce? Kako se veli iz peške izrastlo drevesce? Kaj moramo storiti, če hočemo žlahten sad imeti.

2. Učitelj berilo pripoveduje.

3. Nekateri učenci to pripovedujejo.

4. Učitelj berilo prečita.

5. Učenci ga preberejo 2—3krat.

6. Učenci čitajo posamezne stavke, učitelj pa povprašuje po manj razumljivih besedah ter napeljuje učence, da jih nadomestujejo z drugimi:

Kaj se pravi: „stari oče“: — Dedec, ded, očetov ali materin oče. — Kako pa rečejo stari oče vam? — Vnuki in vnukinje. — Kaj se pravi kramljajo? — Govoré, se pogovarjajo. — Zakaj pa otroci hruške hvalijo? — Ker jim slastno diše. — Kaj bi lahko rekli namesto; „kak je to drevo sem prišlo“? — Kako in zakaj se je to drevo vsadilo? — Kaj se pové z besedami; „tožil sem svojo revščino“? — Pripovedoval sem, da sem velik siromak, revež, ubožec. — Kaj se pravi: „Bil sem še mlad in neizkušen“? — Bil sem še mlad človek in še nisem vedel, kako se to ali uno na svetu godi. — Kaj se pravi: „to mi je mrzelo“? — To me je jezilo, ni mi bilo po volji ali všeč. — Kaj se lahko reče namesto „debelo se mi smeje“? — Smeje se na glas, krohota — kaj pravi „Brezumen“? — Brez uma, pameti, bebec? — Zakaj je sosed tako govoril? — Ker ga mož ni razumel in je res v zemlji prave denarje iskal. — Kako pa misli sosed, ko reče: „Vsadi hruško in za nekaj let se ti prikažejo denarji“? — Hruška bo obrodila čez nekoliko let sadja. — Kaj se pravi „prinaša mi obile obresti“? — Prinaša mi dobro plačilo, dobre odstotke ali procente za moj trud. — Kaj pa se imenuje „cepé“? Divjake, lesnike. — Kaj se pravi „cepi“? — Požlahni. — Zakaj se reče: „za stare zobe“? — V mladosti moramo cepiti, da imamo v starosti sad.

7. Nauk se razvije.

Kaj pripovedujejo stari oče svojim vnukom? — Kako se je to drevo vsadilo, od kojega sad zdaj uživajo? — Zakaj pa dedec to pripoveduje? — Da bi otroke nekaj naučili. — Kdo je pa dedeca naučil? — Sosed. — Kaj je sosed deda naučil? — Kako si tudi ubog človek lahko pomaga, če le hoče priden biti. — So se li dedec po sosedovem nauku ravnali? — Kateri dobiček so imeli potem dedec? — Da jim je izrastlo drevo, ki jim daje obilo sladkega sadja. — Kaj je tedaj tudi nam storiti, da bomo imeli mnoga sadja? —

Drevje saditi. — Kaj še nam je storiti, da dobimo žlahtno sadje? — Divjake cepiti ali požlahniti.

Kedaj moramo že začeti za sadje skrbeti? — V mladosti. — Kaj nam je z onim drevjem storiti, ki že rodi? — Trebiti ga moramo in varovati škodljivih mrčesov. — Kaj mislite, ali storijo vsi ljudje tako? — Kaj pa pravijo tisti, ki na svojem posestvu še ovočnega drevja nimajo? — Sadja menda ne bodem pričakal, zakaj pa bi se trudil? — Kako pa govorijo tisti, ki že sadna drevesa imajo? — Za-se imam zadosti, moji nasledniki pa si naj za sadno drevje sami skrbijo. — Bi li bilo lepo, ko bi take ljudi posnemali? — Ne; to bi bilo grdo, kajti tudi oni, ki pridejo za nami, bodo veseli ter se nas radi spominjali, če bodo našli lepo drevje. — Kaj se tudi vi v šolskem vrtu učite? — Drevje saditi, cepiti, presajati in snažiti. — Zakaj se li tega učite? — Da bomo potem, ko bomo odrasli, to znali. — Glejte! Če hočete biti pridni in umni kmetovalec, tak morate marljivo hoditi v šolski vrt, in tamkaj paziti na vse, kar se vam pové ali pokaže. Ako si potem vse to lepo zapomnite in tudi sami tako z mladim drevjem ravnate, tako se boste tudi sami prepričali, da je v zemlji res skrito obilo zakladov, kojih si pridna človeška roka lahko pridobiva.

8. Učenci se vadijo v glatkem čitanju.

9. Naloge.

- a) Pripovedujte berilo!
- b) Prepišite berilo tako, kakor da bi vnuki pripovedovali!
- c) Prepišite berilo tako, kakor da bi sosed pripovedoval!

Josip Lasbahar.

Logika.

Spisal Dr. Josip Križan,

kr. gimnazijski profesor v Varaždinu.

(Dalje.)

Primeri k § 71.

Brezuvetno razločilni sklepi.

Ad 1. Epika, lirika in dramatika so vrsti pesništva.

Odo prištevamo ali liriki, ali epiki, ali dramatiki.

Oda je vrst pesništva.

Ad 2. Dobro delo se ali hvali ali obdari ali pa služi za dober primer.

Ubojstvo se ne hvali, se ne obdari in tudi ne služi za dober primer.

Ubojstvo ni dobro delo.

Ad 3. Ali Angleži, ali Francozi, ali Italijani so najnaobraženejši.

Angleži, Francozi in Italijani so evropejski narodi.

Nekateri evropejski narodi so najnaobraženejši.

Primeri k § 72.

Uvetno razločilni sklepi.

- Ad 1.* Ako je Cicero velik govornik, imel je dar za govorništvo ali od narave, ali je to umetnost dosegel z veliko marljivostjo. Cicero je velik govornik;
-
- tedaj je imel dar za govorništvo ali od narave, ali je to umetnost dosegel z veliko marljivostjo.
- Ad 2.* Ako je rastlina žival, tedaj se ali prostovoljno giblje ali občuti; rastlina pa se niti prostovoljno ne giblje niti ne občuti.
-
- tedaj ni žival.

Primeri za trilema.

Ako je zgodovina umetnost, tedaj se prišteva ali kiparstvu, ali pesništvu ali godbi . . . ;

zgodovina pa se ne prišteva niti kiparstvu, niti pesništvu, niti godbi;

tedaj zgodovina ni umetnost.

Ako je človek bogat, tedaj si je imetek ali sè svojim trudom pridelal, ali si ga je s kakim načinom prisvojil, ali ga je dobil;

a on si imetka ni s svojim trudom pridelal, niti si ga ni s kakim načinom prisvojil, niti ga ni dobil;

tedaj človek ni bogat.

Primeri k § 70.

Uvetno sestavljeni sklepi.

- Modo ponente:* Življenje je.
- Ako je življenje, tudi so žive stvari.
-
- Žive stvari so.
- Ako so žive stvari, potrebna so tudi sredstva za vzdrževanje življenja.
-
- Sredstva za vzdrževanje življenja so.
- Ako so sredstva za vzdrževanje življenja, je hrana.
-
- Hrana je.
- Ako je hrana, je tudi ustrojni razvitek.
-
- Ustrojni razvitek je.
- Modo ponente:* Kemijska spojina je.
- Ako je kemijska spojina, je kemijska sorodnost.
-
- Kemijska sorodnost je.
- Ako je kemijska sorodnost, je kemijsko delovanje.
-
- Kemijsko delovanje je.

Kemijsko delovanje je.

Ako je kemijsko delovanje, so kemijske sile.

Kemijske sile so.

Modo tollente: Več bogov ni.

Ako je poganska vera prava, je več bogov.

Poganska vera ni prava.

Ako je Jezus krivo vero učil, tedaj je poganska vera prava.

Jezus krive vere ni učil.

Ako katoliška cerkev ljudi na greh zavaja, tedaj je Jezus krivo vero učil.

Katoliška cerkev ljudij na greh ne zavaja.

Ali:

Modo ponente: Rastline so.

Ako so rastline, so tudi ustrojne;

ustrojne so;

ako so ustrojne, tudi rasto;

rastline rasto;

ako rasto, tudi svoj objem povečujejo;

rastline svoj objem povečujejo.

Modo tollente: Boga Jupitra ni.

Ako je greška mitologija istinita, je bog Jupiter.

Greška mitologija ni istina.

Ako so stari Greki imeli pravo predstavo o bogu, je njihova mitologija istinita.

Stari Greki niso imeli prave predstave o bogu.

Ako so stari Greki verovali v enega boga, imeli so tudi pravo predstavo o bogu.

Stari Greki niso verovali v enega Boga.

Modo tollente: Učina brez vzroka ni.

Ako je gibanje brez sile, je učin brez vzroka.

Gibanja brez sile ni.

Ako je padanje brez privlačnosti zemlje, je tudi gibanje brez sile.

Padanja brez privlačnosti zemlje ni.

Ako je breztežna tvarina, je padanje brez privlačnosti zemlje.

Breztežne tvarine ni.

Primeri k § 73.

Po pravem razločilni sklepi.

Ad 1. Riba diha ali skozi škrge, ali skozi pluća, ali skozi pljučne mehurčke.

Riba diha skozi škrge;

tedaj ne diha niti skozi pluća, niti skozi pljučne mehurčke.

Ad 2. Slovani so ali indo-evropejskega, ali semiškega, ali mongolskega plemena.

Slovani niso niti semiškega niti mongolskega plemena;

Slovani so tedaj indo-evropejskega plemena.

Ad 3. Solnce je ali premičnica, ali stalnica, ali repatica.

Solnce ni repatica;

tedaj je solnce ali premičnica ali stalnica.

Primeri k § 75.

Pokrajšani sklepi.

Ad 1. Ti izvršuješ svoje dolžnosti.

tedaj si hvale vreden.

Ad 2. Vsi grehi so razžaljenje Boga;

tedaj je tudi kletev razžalitev Boga.

Ad 3. Človek je umrjoč radi greha.

Učenec je hvale vreden radi marljivosti.

Primeri k § 77.

Brezuvetno zloženi sklepi.

Ad a) napredovalni način: Vse najnižje živali hrané se endozmotično.

Praživali so najnižje živali.

Praživali hrané se endozmotično.

Korennožci so praživali.

Korennožci hrane se endozmotično.

Beneški kolač je korennožec.

Beneški kolač hrani se endozmotično.

Ad b) nazajevalni način: Beneški kolač je korennožec.

Korennožec je pražival.

Beneški kolač je pražival.

Pražival je najnižja žival.

Beneški kolač je najnižja živel.

Najnižje živali hrane se endozmotično.

Beneški kolač hrani se ednozmotično.

Ali:

Ad a: Ustrojna bitja rasto.
Živali so ustrojna bitja.
Živali rasto.
Sesaleci so živali.
Sesaleci rasto.
Opica je sesalec.
Opica raste.

Ad b: Opica je sesalec.
Sesalec je žival.
Opica je žival.
Žival je ustrojno bitje.
Opica je ustrojno bitje.
Ustrojno bitje raste.
Opica raste.

Primeri k § 80.

Verižni sklepi.

a) brezuvetni.

Napredovalni način: Ljudje so ustrojna bitja.
Evropejci so ljudje.
Hrvatje so Evropejci.
Varaždinci so Hrvatje
Varaždinci so ustrojna bitja.

Nazajevalni način: Varaždinci so Hrvatje.
Hrvatje so Evropejci.
Evropejci so ljudje.
Ljudje so ustrojna bitja.
Varaždinci so ustrojna bitja.

b) uvetni.

Modo ponente: Ako popolnoma izpolnuješ zapovedi božje, Boga ljubiš.
Ako Boga ljubiš, si pravi kristijan.
Ako si pravi kristijan, si kreposten.

Ti popolnoma obdržuješ zapovedi božje, tedaj si tudi kreposten.

Modo tollente: Ti pa nisi kreposten, tedaj tudi ne izpolnuješ popolnoma zapovedij božjih.

Primeri k § 81.

Epiherem.

Stalnice grejejo radi razžarjenega stanja.

Solnee je stalnica radi svoje nepremičnosti.

Solnee greje.

Telesa so teška radi zemeljske privlačivosti.

Kameni so telesa, ker zavzemanjo prostor.

Kameni so teški.

(Dalje sledi.)

Četrta štaj. dež. učiteljska konferenca,

koje se je vdeležilo nad 80 od okrajnih učiteljskih konferenc izvoljenih učiteljev in več c. kr. okr. šolskih nadzornikov, vsrila se je 5., 6. in 7. dne meseca septembra v deželni zbornici v Gradcu. Pri predkonferenci 5. dne sept. je prvosednik, dež. šolski nadzornik g. J. A. Rožek, konferenčne ude primerno pozdravil in se sočutno spomnil lani umrlega ravnatelja Ludovik Preining-a. Potem si izbere zbor Jan. Wladar-ja in Blazij Kropce-ja zapisnikarjema; v konferenčni odbor pa se volijo gg.: Pet. Logar, Pet. Lorber, Iv. Trebenček in Jos. Zeichen iz Gornjo Štirskega; Ferd. Fellner, Mat. Lückher, Edv. Knipplitsch in Iv. Sturm iz Srednje Štirskega; Tone Brezovnik, Sim. Cvahte, Fr. Jurkovič in šol. nadzornik Robič pa iz Spodnje Štirskega.

Vspored se določi in poročevalci se izvolijo tako-le: 1. Kako zamore šola znanje na kmetijskem polju najizdatneje pospeševati? Poročev g. Viljem Kanzian — Gleichenberg. 2. „Domovinoslovni pouk v ljudski šoli (njegov nalog, gradivo in metoda).“ Por. Žiga Leyfert — Gradec. 3. „Učni red pri obravnavi nemščine na ljudskih šolah s slovenskim poučnim jezikom.“ Poroč. g. Sim. Cvahte — Mala nedelja. 4. „Kaj ima obsegati pouk ljudske šole z ozirom na zdravstvo?“ Poroč. gospod Jan. Wladar — Stras. 5. „Pomožna in nazorna sredstva za naravoslovni pouk na višnji stopnji ljudske šole; način njihove uporabe.“ Poročev. g. Ferd. Fellner — Gradec.

S tem se predkonferenca konča. V ponedeljek 6. sept. se konferenca, katero kot gosti počastijo: dvorni svetovalec grof R. Chorinski, dež. odbornik dr. vit. pl. Schreiner in namestn. svetovalec Schiessler, ob devetih zjutraj slovesno otvori. Prvosednik navzoče blizo tako-le nagovori:

„Visoko cenjeni gosti! Častiti gospodje delegati! Od l. 1874., ko je l. dež. učit. konferenca v deželnem glavnem mestu zborovala in se posvetovala o učnih načrtih in drugih zadevah didaktično pedagoškega polja, do sedaj se je v izvršitvi drž. šolskega zakona in v dotičn. dež. zakonov storil znaten napredek, tako, da se pri slovesni otvoritvi IV. dež. učit. konference pač spodobi, da se ozremo na delovanje in sodelovanje vseh organov, ki so poklicani k izvršitvi začetega reformalnega dela in da ocenimo v kratkem, kar se je do sedaj storilo.“

Govornik se predvsem hvaležno spominja liberitete vis. vlade, vele-slav. dež. zastopa, okr. zastopov in vseh šol. prijateljev, ki so po stipendijah pripomogli, da se je število strokovnjaško izobraženih učiteljev dovolj pomnožilo in tako mogoče postalo, da se je v teku malo let čez 100

novih šol osnovalo in več sto razširilo, ter da je sedaj v deželi blizo 1800 uč. oseb aktivnih, med tem, ko je leta 1874. od okoli 1350 sistemovanih učit. mest jih bilo mnogo praznih ali pa z neukretnimi suplenti nameščenih. Glede učiteljstva izrazi se gospod prvosednik tako-le:

„Učiteljstvo pa se je izobraževanja željno in marljivo poprijelo pomožnih in učnih pripomočkov, ki so se mu dali na razpolago in se bolj in bolj vglobilo v različna vprašanja didaktike in pedagogike ter po dobri izvršitvi teh vprašanj v društvenih zborih in konferencah kaj pripomoglo v pospeševanje šolstva. Dela okr. učit. konferencij so se toraj od vis. c. kr. dež. šolsk. svetovalstva, dela dež. učit. konference pa od vis. c. kr. naučnega ministerstva priznale in več del slednje konference je celo izvan države našlo priznanje.“

Nadalje se g. govornik spominja hvaležno neizmerne dobrotljivosti presvitlega vladarja, ki je od časa, kar nove šolske postave obstoje samo na Štirimskem blizo 50.000 gld. šolam podaril.; spominja se štaj. hranilnice, ki je v isti namen zdatno svoto posvetila, spominja se zasebnikov in srenj, ki so voljno in darežljivo dajali, kjer je trebalo šolski deci primerne in prijazne učilnice pripraviti. S zadostenjem povdarja, da se potreba po prosveti za posameznike kakor za celo družbo od dne do dne širi in zategadelj tudi šolsko obiskovanje vedno boljša. Toda naj se je tudi pokazal še tak napredek na našem šolskem polju, vendar naj se ne misli, da se je že vse zgodilo, da je uzor popolnoma dosežen; marveč treba bode še tudi na dalje, z vso močjo v nja povzdigo delovati, v kar so g. delegati tudi to pot zbrani, da se na podlagi svojih skušenj in svojega znanja o stavljenih njim vprašanjih posvetujejo, da se na podlagi njihove presoje zamore potrebno ukreniti. Konča svoj govor tako-le:

„Preden prestopite k odkazanemu Vam delu, dovolite mi, da se še enkrat vrnem k večkrat omenjenemu drž. šolsk. zakonu in Vam poročam, kar sem o tem zakonu čital pred malo dnevi v neki z nagrado obdarjeni v Švici izdani knjigi: „Diesem Reichsgesetze“, bere se tam, „wird nachgelebt, wie keinem anderen, so dass die Schulgesetzgebung und Unterrichtsverwaltung Oesterreichs auf diesem Gebiete andere Culturstaaten um ein gutes Stück überholt haben.“ Te besede, izrečene od možev vnanje dežele, v kateri sami šolstvo evete, morajo nas navdati s ponosom in radostjo, napolniti nas pa tudi z najgorkejšim čutom do onih, kojih modrosti in državniški previdnosti se je zahvaliti za ta zakon, pred vsemi drugimi zatorej prevzvišenemu najdobrotljivejšemu našemu vladarju; in zatorej Vas vabim, da ta čutila hvaležnosti, pa tudi svojo prirojeno ljubezen do vladarske hiše izrazimo s tem, da zakličemo: „Bog ohrani, Bog obvari našega cesarja Franca Jožefa I. Nj. Veličanstvo presvitli cesar živili, živili, živili!“ (Hoch, hoch, hoch!) Zbor navdušeno zakliče trikratni „hoch“ (živio!) in zapoje potem eno kitico cesarske pesmi.

Prvosednik javi, da je dež. konferenca otvorjena in imenuje svojim namestnikom c. k. mestn. šolsk. nadzornika, g. Jan. Trunk-a.

Ko še dež. predsednik, grof Chorinski v imenu dež. šolsk. sveta, dež. odbornik g. vit. pl. Schreiner pa v imenu dež. zastopa konferenco pozdravita in ko se še sprejmejo nekateri predlogi glede izjave izraza lojalnosti do presvitl. cesarja in vis. spoštovanja do naučn. ministra in dež. namestnika, prestopi konferenca k rešitvi vsporeda.

K vprašanju: „Kako zamore šola znanje na kmetijskem polju najizdatneje pospeševati?“ dobi besedo g. Viljem Kanzian.

(Dalje sledi.)

Dopisi.

Iz Prihove. (Nekaj za šolske vrtnarje.) Od ameriškega proslavljenega ovsa (Triumphhafer) sem čital tako različna poročila, da nisem mogel opustiti, da tudi jaz v svojem malem šolskem vrtu ne naredim ž njim poskušnje. Podam se torej k velečastitemu posestniku Goličke grajšine poleg Konjic ter ga prosim za peščico proslavljenega ovsa, kajti razun njega v naši okolici tega ovsa nikdo imel ni. Prijazni gospod grajšak mi dá razun proslavljenega tudi nekaj ruskega ovsa.

V šolskem vrtu so pripravili učenci po mojem navodu za oves dve gredici na najslabši, peščeni zemlji — in da bi se bolj prepričal, kako ta oves tudi na slabi zemlji obrodi, ovi gredici niti pognojiti nisem pustil. Na prvo gredico smo vsejali dobro pest ruskega, na drugo pa — ne vsejali — ampak nasadili 100 zrn ameriškega proslavljenega ovsa. Zrno od zrna je bilo 1 *dm*, vrste pa po 2 *dm* vsaksebi. Ker je veliko rokie k delu seglo, je bilo sajenje hitro dovršeno.

Iz vsakega zrna je pogнал grmič z deset in še več visokih in čvrstih postranskih bilk. Veselje ga je bilo gledati. Koncem meseca maja se je oplel, a meseca junija, ki se je najlepše razvijal, prišla je huda toča ter ga močno preklestila.

Dozoreli oves so učenci kar s svojimi žepnimi nožiči poželi in ko je bil posušen, z rokami izmencali. Dobra pest posejanega ruskega ovsa dala je 1 $\frac{1}{2}$, 100 zrn sajenega ameriškega proslavljenega ovsa pa 2 $\frac{1}{2}$ litra pridelka. Al to ni občudovanja vredna plenjatev? — Zlasti ako v poštev vzamemo, da je oves rasel na jako slabi zemlji ter ga je še toča do polovice vgonobila.

Poskusite, dragi kolegi, tudi vi s tem ovсом, ako imate šolski vrt na razpolaganje. Če že kaj družega ne bote dosegli, lepšal bo vsaj vrt, kajti ameriški proslavljeni oves je res pravi kipeč šolskemu vrtu. Kdor tega semena želi, mu ga rad dam, dokler ga kaj imam. Marsikateremu šolskemu vrtnarju bo par gramov zadostovalo. Lovro Serajnik.

Kranjsko, koncem septembra. — Šolska družba „sv. Cirila in Metoda“ se lepo razvija. Doslej so ustanovljene — ali deloma že osnovane — te-le podružnice:

Na Kranjskem: Ljubljana (Št. Jakob-Tirnovó, Št. Peter) Kranj, Novomesto, Loka, Metlika, Črnomelj, Senožeče, Ribnica, Cerkljica, Vrhnika, Postojina, Železniki, Mokronog, Velike Lašče, Zatičana, Šiška, Il. Bistrica, Kropa — Kamnagorica, Gorenjska dolina — Kranjska gora, Šmartin ob Šmarni gori, Loški potok, Bled, Prem, Selce, Brd, Poljane, Vipava, Sv. Peter na Krasu.

Na Štajerskem: Gradec (akademikna, izvan-akademikna), Maribor, Celje, Ptuj, Konjice, Šoštanj, Braslovče, Gornji grad, Žalec, Vuhred, Sv. Jurij ob južnej železnici, Slovenjgradec.

Na Primorskem: Trst, Gorica, Pulj, Podgrad, Tolmin, Kobarid, Ajdovščina, Šempas.

Na Koroškem: Celovec.

Na moškem ljubljanskem učiteljskem letos (šol. l. 1886/7) v IV. letu 9 gojencev, na ženskem pa 25. Vidi se, da frekventacija teh zavodov čedalje bolj peša.

Deželne učiteljske konferencije tudi letos ni bilo. Ne vemo, kaj je temu vzrok.

Naša deželna vino- in sadjerejska šola se letos preseli iz Slapa v Vipavski dolini v Grm pri Rudolfovem na Dolenjskem. Zato menda tudi minole počitnice ni bilo kmetijskega kurza za ljudske uči-

telje, kakor zadnja leta. Upamo pa, da se ta potrební nadaljevalni tečaj k letu obnovi, — kajti troški zanj pač niso v nobeni primeri h koristi, ki jo donáša!

Mirno Vašega lista opominjal je nedavno tudi prvi naš dnevnik „Sl. Narod“ slovenske učitelje k tesnej zvezi in organizaciji. Klical jih je, naj se centralizujejo ter ustanove zadrugo sè sedežem v Ljubljani. Se bodo li na ta klic zganili ljubljanski gg. kolegi, — kazala bode prihodnjost.
Bruno.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] je podaril katoliškemu šolskemu društvu za Niže Avstrijsko 300 gld. „Vtd.“

[V c. kr. izpraševalno komisijo] za splošne ljudske in meščanske šole s slovenskim in nemškim učnim jezikom v Mariboru so imenovani gospodje: Ravnatelj J. Kaas predsednikom, c. kr. prof. Fr. Janežič namestnikom; dalje c. kr. profesorja P. Ehrat in L. Lavtar, c. kr. namestov. glavni učitelj J. Levitschnigg (vsi na izobraževališču); c. kr. realni prof. R. Spiller in c. kr. vadnični učitelji: J. Miklosich, J. Koprivnik, A. Vavroh, R. Markl ter suplent J. Fon.

(Preiskušnje učiteljske sposobnosti) za obče ljudske in meščanske šole pred novoimenovano izpraševalno komisijo z nemškim in slovenskim učnim jezikom v Mariboru pričnejo se v letošnjem jesenskem obroku dne 15. novembra v mariborskem učiteljišču. Kandidatje naj se predpisanim potem pravočasno pri ravnateljstvu te komisije oglasijo.

[Ptujška okoliška šola] izdala je letos po darežljivosti kr. šolskega sveta svoje I. „Letno poročilo“, v katerem nahajamo to-le vsebino: Slovenska župnija sv. Petra in Pavla v Ptuj. Spis. o. Stanko Prus. — Mesto Ptuj. Sestavil Ant. Poreger. — Šolska naznanila. Iz slednjih povzamemo, da je štela šola koncem leta v I. razredu 122, v II. razredu a 83, v vspelednici A k II. razredu 100 in v vspeledn. B 117, v III. razredu 90 in v IV. razredu 47, skupaj toraj 559 učencev, katere je poučevalo 6 učiteljev in 2 kateheta.

[Domoznanstvo ormoškega okraja] imenuje se lična knjižica, koja je po načrtu, sestavljenem po odboru priredil in založil odborov predsednik Fran Rakuša, nadučitelj pri sv. Bolfanku, pošta Ormuž — sv. Miklavž in katera se dobi pri izdajatelju po 30 kr. O priliki hočemo o tej res važni in koristni knjižici kaj več pregovoriti; danes jo le priporočamo vsem prijateljem domačega slovstva najtopleje in vabimo zlasti g. učitelje, da pridno sežejo po njej.

[Cesarjevič Rudolfovo sadjerejsko društvo] je imelo 23. m. meseca svoje glavno zborovanje v Ptuj, pri katerem je naš sodrug, g. Franc Praprotnik, pušavski nadučitelj, govoril v obče zadovoljnost „o sadjereji“. Pri tem zborovanju se je mej drugim tudi sklenilo, da se v Ptuj osnuje društvena podružnica in da se ustanovi tukaj društveni vrt. — Želimo mnogo in dobrega vspeha!

Vabilo. „Savinjsko učiteljsko društvo“ ima svoje redno zborovanje (ob ugodnem vremenu) dne 14. oktobra ob 2. uri popoldne v Gomilskem. Dveni red: 1. Zapisnik. 2. Poročilo predsednikovo o zborovanju dež. uč. konf. 3. Prostovoljno prednašanja. 4. Nasveti. — Za mnogobrojno udeležitev prosi odbor.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem. Gospod Ivan Kelc, učitelj pri sv. Ani na Krembergu pride k Novištifti, na njegovo mesto k sv. Ani pa je premeščen gospod Franjo Čeh, učitelj v št. Jerneju pri Ločah. — Gospod. Ivana Zorič, podučiteljica v Zdolah (Brežice) postala je definitivna. — Gospod. Ivana Steska, pride za def. poduč. Trbovlje — Vode. — Gg. Franc Kupnik, nadučitelj v Vojniku-u in Štef. Vezensček, učitelj v Podsredi, gresta v stalni pokoj — Na novo sta nameščena mariborska učit. pripravnika gg.: Franc Rauter, kot poduč. v Brežicah in Šimen Gajšek, kot prov. učitelj v Vidmu.

N A T E Č A J I.

Štv. 473.

Nadučiteljsko in podučiteljsko mesto.

Na v dvorazrednico razširjeni ljudski šoli v **Podsredi** se umeščate mesti nadučitelja in podučitelja z dohodki po IV. plač. vrsti — prva tudi s prostim stanovanjem — definitivno (zadnja eventuelno tudi začasno). — Prosilci za katero teh mest naj svoje redno obložene prošnje, glede nadučiteljskega tudi z dokazom, da so sposobni subsidiarično podučevati katol. kršansko vero, potom predpovljenega okr. šol sveta vložijo do **15. novembra 1886** pri krajnem šolskem svetu v **Podsredi** (Hörberg).

O kr. šol. svet v Kozjem, 29. septembra 1886

Predsednik:
Rupnik s. r.

Štv. 255.

Podučiteljska služba

Na dvorazredni ljudski šoli v **Spodnji Polskavi** se podučiteljska služba z dohodki IV. plačilnega razreda in prostim stanovanjem razpisuje. — Prosilci naj pošljejo svoje prošnje do **30. oktobra 1886** krajnemu šolskemu svetu v **Spodnji Polskavi**.

O kr. šolski svet v Slov. Bistrici, dne 28. septembra 1886.

Za predsednika:
Robič.

Naznaniilo in vabilo na naročbo.

Mnogokrat se je že naglašala potreba slovenskega, praktično uredjenega učiteljskega koledarja, zlasti pa šematizma učiteljev po vsem Slovenskem. Tej želji hočemo ustreči s tem, da izdamo

„Popotnikov koledar“ za slovenske učitelje za 1887. leto.

Razen koledarija in navadnih drugih manjših stvari obsegal bode tá zlasti popolni šematizem šol, šolskih oblastev in učiteljev po Južno-Štirnem, Kranjskem, Primorskem ter po slovenskem delu Koroškega, in poleg tega tudi obrazce za razdelitev učnih ur, katalog i. dr.

Cena okusno v platno vezanemu komadu bode okoli

1 gld. — 1 gld. 20 kr.

Koledar se marljivo stavi in se začne v novembru že razpošiljati.

Naročilo nanj sprejema

Opravništvo „Popotnika“

Maribor, Reiserstrasse 8.